

Bij de voorkant:

De smeltende ijskappen van Noord- en Zuidpool zijn tegenwoordig wekelijks in het nieuws en zijn symbool geworden van het veranderende klimaat.

Sinds de film 'An Inconvenient Truth' van Al Gore heeft het abstracte fenomeen 'klimaatverandering' 'aajibare' gezichten gekregen van dieren die op/rond het poolijs leven en de gevolgen van de 'global warming' aan den lijve ondervinden.

Hoe gaan wij als christenen hiermee om? Zeggen wij 'dag!' tegen de schepping als uitroep van afscheid; of juist als begroeting?!

www.cenet.nl

Tijd voor de schepping – 1 september tot 4 oktober

Colofon

Het themapakket '**Dag Schepping?! - Zorgen voor Gods wereld in een tijd van klimaatverandering**' is een project van de programmagroep Kerk, Geloof en Levensstijl, van het Christelijk Ecologisch Netwerk (CEN). Aanvullingen op het pakket kunt u vinden op onze website: www.cenet.nl.

Het Christelijk Ecologisch Netwerk is een samenwerkingsverband van vijftien organisaties. Het netwerk is in 2001 opgericht naar aanleiding van het Christelijk Ecologisch Appèl, een oproep om ecologie en economie aan elkaar te verbinden. Kernwoorden voor het CEN zijn duurzaamheid en gerechtigheid.

Het pakket is geschreven voor kerken en groepen die na willen denken over hun levensstijl en wil hen aanmoedigen daar (opnieuw) keuzes in te maken. Om dit te leren en vol te houden heb je elkaars steun nodig. De kerk is daar een bijzonder geschikte plek voor!

Bij de ontwikkeling van dit themapakket zijn betrokken:

✘ Evangelische Alliantie	✘ Kerk en Milieu
✘ Time to Turn	✘ Internationale Bijbelbond (IBB)
✘ A Rocha	✘ Kerk en Dier

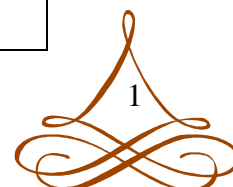
Eindredactie: Wim Althuis

Evangelische Alliantie, Hoofdstraat 51a, 3971 KB Driebergen, www.ea.nl

e-mail: wim@ea.nl; website: www.ea.nl en www.cenet.nl

Verzoek: Wilt u het **evaluatieformulier** uiterlijk eind oktober invullen – ongeacht wat u er in de kerk mee gedaan is - en terugzenden? Bij voorbaat dank!

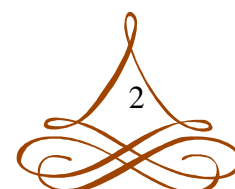
*Dit themapakket mag voor gebruik in uw eigen gemeente gekopieerd worden;
verdere verspreiding is alleen toegestaan met toestemming van de uitgever.*

Inhoud

Woord vooraf	blz. 3
Preekschetsen	
'Klimaat en Evangelie (Hans Schraevesande)	blz. 4
'Zorgen moet je doen!' (Chris Vreugdenhil)	blz. 8
Artikel 'Christus en klimaat' (Peter Siebe)	blz. 11
Liturgiesuggesties	
Klimaat en liturgie	blz. 13
Liedsuggesties – <i>Time to Turn</i>	blz. 14
Gebeden en zegen - <i>ECEN</i>	blz. 17
Verwerking	
Praktisch - <i>Time to Turn</i>	blz. 18
Klimaatpositief! - <i>A Rocha</i>	blz. 19
Smoesjez - <i>Time to Turn</i>	blz. 20
Kinderwerkje - <i>IBB</i>	blz. 22
Kleurplaat - <i>IBB</i>	blz. 23
Klimaatwet-campagne	blz. 24
Bronnen	
Boekentips	blz. 25
Micha Cursus	blz. 26
Verwijzingen	blz. 27
Evaluatieformulier	blz. 28

Woord vooraf

Klimaatverandering is het gesprek van de dag. Veel mensen vragen zich af hoe het verder moet als de aarde blijft opwarmen en zoeken naar houvast. Vanuit het geloof in Jezus Christus als Redder van de wereld is daarover veel te zeggen.

We hopen dat dit pakket u helpt om in de kerkelijke gemeente waar u lid van bent de vraag “hoe gaan wij om met Gods schepping” aan de orde te stellen.

We veronderstellen dat die vraag u zelf al langer bezig houdt en dat u dit graag zou willen delen met meer mensen in uw gemeente. In dat geval is het toch even oppassen geblazen, want uit ervaring blijkt dat er naast enthousiaste reacties ook sceptische of zelfs afwijzende reacties komen van mede-kerkleden of het kerkbestuur. Reacties als ‘Moet de kerk zich *daar* mee bezig houden?’ of ‘Die klimaatverandering ... is dat wel waar?’ of ‘die is *toch* niet meer tegen te houden!’

U hoeft zich daardoor niet uit het veld te laten slaan. Er zijn nu eenmaal – zelfs tussen topwetenschappers - meningsverschillen over de oorzaken van de opwarming van de aarde, over de mate waarin de mens daar grip op heeft en over de vraag of bepaalde maatregelen de opwarming van de aarde daadwerkelijk vertragen. Maar dat wil niet zeggen dat het in de kerk niet over klimaatverandering hoeven hebben. Sterker: het is een Bijbels gegeven dat de aarde treurt, dat zelfs de vissen in de zee sterven als de mens afdwaalt van God en rechtvaardigheid ver te zoeken is. Het is de kerntaak van de mens, namens God te zorgen voor al het geschapene op deze aarde. En het is zonneklaar dat we daar weinig van terechtbrengen. Als *dat* geen thema is dat in de kerk thuishoort ... Christenen hebben als navolgers van Jezus niet alleen de taak, *mensen* te helen en te verzoenen, maar ook het *stukje van de schepping dat zij beheren*. Zie het artikel ‘Christus en klimaat’ in deze map.

Dit pakket is uitgegeven met het oog op de **Periode voor de schepping** (1 september – 4 oktober 2008). Sinds 2004 roept het Christelijk Ecologisch Netwerk – samen met de projectgroep Kerk en Milieu van de Raad van Kerken en in aansluiting bij Europese kerkelijke instanties – de kerken in Nederland op jaarlijks de zorg voor de schepping aan de orde te stellen. Zo’n jaarlijkse periode kan ons helpen onze oorsprong ter herinneren en onze manier van leven te heroverwegen. Tientallen kerken hebben dit al gedaan. Sommige kerken wijdden er een compleet project aan; een voorbeeld daarvan met zes preken is te vinden op www.cenet.nl. Andere kerken combineerden het met de Micha Campagne en/of Dankdag. In 2006 kreeg de Scheppingsperiode de Identiteitsprijs van de Gereformeerde Hogeschool. De jury noemde het een ‘fris, eigentijds en praktisch’ initiatief.

De naam van dit pakket **Dag Schepping?!** heeft een dubbele lading. Zeggen wij ‘dag!’ tegen de schepping als afscheids- of juist als welkomstgroet?! Het is terecht als gelovigen bezorgd zijn over het klimaat. De schepping is in barensood en ziet uit naar het zichtbaar worden van Gods kinderen (Rom. 8: 19 en 22). Dit mogen we toepassen op onze leefstijl: kunnen mensen en kan de schepping aan onze leefstijl merken dat wij kinderen van God zijn?

Daarnaast verwijst de naam van het pakket naar de zes scheppingsdagen en een boekje daarover van Kerk en Milieu: ‘*Levend Huis, eco-spiritualiteit en schepping*’, dat in september verschijnt, waarover meer achterin dit pakket.

Als uw gemeente nog niet eerder aandacht heeft besteed aan de zorg voor Gods schepping, is het ook mogelijk om een van de eerdere themapakketten als aanleiding te nemen: *Verwondering, Levenskunst of Buitengewoon!* (zie www.cenet.nl).

Wij wensen u een gezegende Periode voor de schepping!

Peter Siebe, voorzitter CEN

Wim Althuis, coördinator diaconaat Evangelische Alliantie

“Geloofsgemeenschappen bereiken miljoenen mensen en voegen aan de inzichten van de wetenschap perspectieven toe van geloof en waarden, van verbeeldingskracht, spirituele motivatie en morele passie, zonder welke de noodzakelijke plannen het eenvoudigweg niet zullen halen” (Al Gore)

Preekschets 'Klimaatverandering en het Evangelie'

n.a.v. Genesis 1,1-11; Openbaring 21,1; Lukas 8, 22-25

Inleiding

Het is niet eenvoudig om klimaatverandering als thema te verbinden met de zondagse kerkdienst. We moeten natuurlijk er voor uitkijken dat het thema de tekst van de bijbel gaat overheersen en wij de bijbel laten 'buikspreken'. Tegelijk voelen we dat wanneer we zo'n belangrijke en bedreigende ontwikkeling als klimaatverandering niet verbinden met ons geloof en leven, en daarom ook met onze zondagse eredienst, wij tekort schieten. Bij een onderzoek in 2007 bleek dat klimaatverandering Nederlanders de meeste zorgen baart. Het is daarom ook een pastorale vraag van de eerste orde.

Vandaag openen we de Schrift van kaf tot kaft, op de eerste en de laatste bladzij. Om de waarheid van God daarin te zoeken en te ontvangen. En we openen de Schrift in het midden. Zo ontstaat er een drieliuk, waarvan we eerst de zijpanelen gaan bekijken, en dan het middenpaneel

1. Het begin

Om te beginnen schiep God de hemel en de aarde... en horen we direct daarop, in de volgende zin al, over de oervloed: water en chaos. Wij horen daar gemakkelijk over heen. Maar voor de mensen in de tijd waarin dit verhaal, deze lofzang op God als Schepper, geschreven werd, was die chaos iets wat ze altijd nog als een dreiging beleefden. Schepping was het wonder dat er het droge, het land was ontstaan, maar om dat droge heen lag de dreigende chaos van de vloed. Die werd alleen in toom gehouden en bedwongen door het werk van God als Schepper.

Dat had God niet alleen eens, in het verleden gedaan, maar zijn trouw hield in dat hij die grenzen tussen water en land, chaos en orde was blijven bewaken en bewaren. Maar ook al weet je van Gods trouw, de dreiging van de chaos kan je blijven voelen. De angst kan je blijven overvallen. In het begin was de aarde woest en doods. Zou zo'n toestand nog eens kunnen terug keren? Die dreiging, die chaos komt al in het hebreuws tot klinken: *tohu wa bohoe*, woest en doods.

Schepping: orde in de chaos

Om het wonder van de schepping te begrijpen moet je innerlijk al die donkere dreigende klanken door je heen laten gaan, in je lijf voelen. Laten we dat ook maar proberen en het met elkaar hardop drie maal zeggen. Ik zeg het nog eenmaal voor en dan doen we het drie maal samen: *tohu wabohoe*. Als je zo horend en sprekend voelt wat chaos kan zijn, kun je ook beter meevoelen hoe de schepping een wonder is, niet vanzelfsprekend, maar ruimte en genade om op het droge te leven.

De chaos wordt door God geordend: er wordt scheiding gemaakt tussen aarde en zee. Zo is de schepping bedoeld. En hoe kun je dan schrikken als je leest dat er bij rampen door stormvloeden in Bangladesh en Birma het zoete en het zoute water niet meer gescheiden zijn. Dat er geen zoet drinkwater meer is omdat bijna alles vermengd is met zout water. Als cyclonen in Bangladesh en Birma mede veroorzaakt of versterkt zijn door klimaatverandering, is dat een waarschuwing van wat er met de orde in Gods goede schepping gebeurt.

Die orde is er. Maar mensen kunnen daartegenin gaan. De zondvloed komt omdat mensen die orde in de schepping niet respecteren. En God zet de hemelssluis open, waarbij het water onder en boven de aarde zich met elkaar vermengen. Na de vloed geeft God de regenboog: als teken dat wat hem betreft dit nooit meer zal gebeuren. Maar er staat niet dat de méns geen nieuwe vloed zou kunnen veroorzaken door eigen handelen. En laten we nuchter vast stellen: dat was voor de mensen in die tijd ook werkelijk onvoorstelbaar: dat mensen de macht en de mogelijkheden zouden hebben om dat te doen. Wij leven daarom in een unieke tijd, zoals er nog nooit een in de geschiedenis van de mensheid is geweest, en meer nog dan de dreiging van een kernoorlog is de klimaatverandering iets wat nu iedereen, in Noord en Zuid, in Oost en West aangaat.

Een nieuw begin

Na de zondvloed gaat de geschiedenis verder. God heeft zijn verbond met de mensen en de aarde gesloten. God is getrouw, en van daaruit mogen wij zeker zijn dat hij zijn schepping niet los zal laten. Maar wat maken de mensen waar van de verplichting die zij met dit verbond op zich genomen hebben? De bijbel is er vol van, van hoe mensen door ontrouw aan Gods bedoeling met de schepping ver van het beloofde land kunnen raken, in ballingschap, als een nieuwe ervaring van chaos, van waaruit God hen oproept tot een nieuw begin.

Een nieuw begin dat hij in zijn genade mogelijk maakt. Maar die belofte die er is en blijft, hoeft niet uit te sluiten dat wij in onze samenleving mogelijk nieuwe woestijn of zondvloed ervaringen tegemoet kunnen gaan, door eigen onverantwoordelijk handelen.

2. *Het eind: "En de zee was niet meer..."*

We maken nu een enorme sprong in de geschiedenis naar een einde. We kijken naar het ander zijpaneel van het drieluik, wat zich daar afspeelt, of beter wat daar beloofd wordt: een nieuwe hemel en een nieuwe aarde, de aarde vernieuwd en nieuw.

En dan staat er dat korte zinnetje: "*en de zee is er niet meer*". Dat roept allerlei vragen op: waarom geen zee meer? En je moet wat dieper peilen dan de vraag waarom je op een nieuwe aarde niet meer een dagje naar het strand zou kunnen of hoe het nu zit met die zee van glas waarover we ook in het boek Openbaring horen. Het boek Openbaring staat vol symbolen, die hun betekenis alleen tonen bij een zorgvuldige lezing. Waarom geen zee meer? Het eerste antwoord hebben we eigenlijk al gehoord: uit Genesis. De zee is vooral chaos-macht, letterlijk als een chaotische vloed die het land verzwelgt, maar ook als een symbool voor alles wat chaos is: in deze wereld, en dat tot in de ziel van de mens toe. De mens die de richting kwijt is en zich door de chaos bedreigd voelt. Aan die chaos komt eens definitief een eind zegt onze tekst: aan die zee, die chaosmacht wordt niet alleen een grens gesteld, maar die zal definitief verdwijnen. Dat is voor alles troost waardoor de angst mag verdwijnen. Maar wij weten dat de symbolen in het boek Openbaring ook een directe, concrete, actuele, betekenis hebben: het gaat ook altijd over de macht van het Romeinse rijk, het Romeinse rijk dat Jeruzalem verwoest had.

Het nieuwe Jeruzalem dat uit de hemel neerdaalt, betekent de definitieve ondergang van het Romeinse Rijk. Daar is op de nieuwe aarde geen plek meer voor. In dat perspectief is de zee ook een symbool voor de macht van Rome: een macht die niet de orde van God en zijn wet respecteerde, maar zijn eigenmachtige gang wilde gaan. In dat perspectief staat de zee ook voor de Middellandse Zee, die de handel en de rijkdom mogelijk maakte. Maar waardoor ook landen onderworpen en uitgebuit werden. De toespelingen daarop kunnen we vinden in het boek Openbaring. Zelfs dat die handelspolitiek een enorme ontbossing met zich meebracht, waarvan we de gevolgen nu nog in Noord Afrika kunnen zien.

De klimaatcrises

Milieurampen zijn niet alleen iets van deze tijd. Handel, met enorme energiekosten, heeft niet alleen maar goede effecten. Christenen in het Zuiden wijzen ons daar voortdurend op. Zij hebben heel veel vragen over wat we 'globalisering' noemen. Het is een vraag die ook onze tekst oproept: en de zee was niet meer, de wegen waarlangs in de tijd van de Romeinen de globalisering plaats vond werden geblokkeerd.

De vragen rond de globalisering van de wereldeconomie verbinden zich nu direct met die van de klimaatverandering. Als er een beperking van de CO 2 uitstoot moet komen: wie moet dan hoeveel beperken? De verdelingsvragen, waarin het in het werelddiaconaat over gaat worden steeds scherper. Zo kunnen Christenen uit Bangladesh en Birma ons vragen: als de overstromingen bij ons te maken hebben met klimaatverandering: hoe reageren jullie dan op klimaatverandering, en waarom zouden wij niet meer economisch mogen groeien om onze armoede op te lossen? Collectes die wij in de kerk houden voor slachtoffers van overstromingen kunnen helaas niet los gezien worden van hoe wij leven. En ik weet dat dat een lastige en soms pijnlijke boodschap kan zijn.

3. *Het 'middenschip': de storm op het meer*

De zijpanelen van het drieluik, van begin tot eind, van kaft tot kaft hebben wij nu geopend. We kijken nu naar het centrale middendeel: het verhaal van de storm op het meer. Wanneer we Genesis en Openbaring gehoord en verstaan hebben herkennen we nu weer de elementen: de chaos van het water, de angst en de verwarring. En de slaap en de rust van Jezus die weet dat God de Schepper, ook zijn vader is, die een grens stelt aan de chaos, een chaos die daarmee niet, en nooit het laatste woord mag en kan hebben. Die houding van Jezus staat in scherp contrast met die van de discipelen die Jezus uitdaagt met de vraag: Waar is jullie geloof? Geloof: daar gaat het in de kerk om.

De vraag wat geloof is wordt hier direct verbonden met de vraag hoe we omgaan met dreiging van chaos, angst en verwarring. Geloof wordt zo getoetst op wat het waard is. Hoe zien we de chaos in dit verhaal?

Sommige theologen zeggen: het gaat hier om onze innerlijke chaos, om alles wat er aan chaos in ons eigen hart en ziel plaats vindt, en Jezus helpt ons die tot rust te brengen. Dat is mooi en ook helemaal

waar. Maar het kan ook een vlucht zijn voor de vraag of onze wereld niet een chaos dreigt te worden, mede door ons toedoen.

Het mooie van Lukas is dat hij twee verhalen achter elkaar plaatst; van de chaos buiten in de wereld en van de chaos binnen in de mens. Want in het directe vervolg horen we van een man die door demonen bezeten is, door een legioen van demonen, compleet in verwarring, hij kent geen richting en kan geen kant meer uit. Met Jezus toestemming gaan die demonen over op een kudde zwijnen die zich daarop in de zee stort: chaos tot chaos, de orde van de schepping wordt door Jezus hersteld. Deze mens mag door de genade van God, die in Jezus zichtbaar wordt, weer gewoon, geordend leven.

Het Bijbelverhaal zegt dat er een chaos buiten in de wereld en binnen in ons kan zijn. En we mogen ook zeggen die hangen samen. We hoeven maar te kijken naar de eindeloze mogelijkheden waaruit we kunnen kiezen en die de hele dag over ons heen komen. Je zou er gek van worden. En hoe moeilijk is het vooral voor jonge mensen om daarin een weg te vinden.

Klimaatangst

Soms kunnen we ook een innerlijke, onbestemde angst hebben voor wat ons door klimaatverandering allemaal boven het hoofd hangt: volgens onderzoek zorg nummer een voor Nederlanders. Herkent u dat? Sommigen hebben de neiging om die zorg op anderen te projecteren. Soms denk ik dat als ik Geert Wilders hoor spreken over de moslims, die als een Tsunami, een onbeheersbare vloed, over ons heen komen. In tijden van onzekerheid hebben mensen altijd de neiging om vanuit angst en onzekerheid een bepaalde groep daarvoor verantwoordelijk te stellen. En we weten uit de geschiedenis welke risico's dat met zich mee brengt.

Wij mogen de boodschap van de bijbel niet versmallen tot wat er in ons innerlijk tussen ons en God plaats vindt. Het gaat in ons verhaal over de schepping en de dreigende chaos en wat geloof daarin kan betekenen. Hierbij moet ik denken aan het lied '*Scheepke onder Jezus' hoede*'. Als ik aan het Bijbelverhaal denk komt bij mij, vooral vanuit mijn jeugd eerst dit lied boven. Het bepaalt, bijna onbewust mijn luisteren naar het Bijbelverhaal. Het is een lied dat een bepaalde uitleg aan het Bijbelverhaal geeft. Een uitleg die nu verder de leidraad vormt van wat ik met het oog op de actualiteit van de klimaatverandering wil zeggen:

*'t Scheepke onder Jezus' hoede, Met zijn kruisvlag hoog in top,
neemt als arke der verlossing, allen die in nood zijn op.*

Het lied bewaart heel mooi de verwijzingen naar de dreiging van de oervloed en de zondvloed, door te verwijzen naar de ark, de ark van Noach. Maar zal het lied ook bedoeld hebben, en hebben wij ooit voldoende serieus genomen, dat in die ark van de verlossing ook de dieren opgenomen worden? Of zijn wie in nood zijn alleen maar: alle mensen?

Waar is de hele schepping, de heelheid van de schepping? Hebben we wel voldoende gehoord dat na de zondvloed God niet alleen een verbond sloot met de mensen, maar ook met de dieren? Die kregen in al hun veelsoortigheid, in hun biodiversiteit toegang tot de ark. Een veelsoortigheid die nu door de klimaatverandering bedreigd wordt. En zo had God het met zijn schepping en zijn redding in de ark toch niet bedoeld.

'*Neemt allen die in nood zijn op*': je hoort nog wel eens: als we alle mensen nu en in de toekomst in leven willen houden, kan dat niet. Allemaal aan boord betekent dat we allemaal zinken. Dus mensen overboord, of mensen niet opnemen, is de enige mogelijkheid om te overleven en niet de hele mensheid ten onder te laten gaan. Dit verhaal, dit lied en zondag werelddiaconaat kunnen we alleen geloofwaardig verstaan wanneer we zeggen: niemand gaat overboord en iedere drenkeling heeft recht op redding, ook al betekent het dat wie in de boot zitten even flink moeten inschikken en water en brood moeten delen (en zou ik er bij kunnen zeggen: bijvoorbeeld geen voedingsgewassen in hun auto's verstoken). We horen het tweede deel van het lied:

*Al staat de zee al hol en hoog en zweept de storm ons voort,
wij hebben 's vaders zoon aan boord en veilig strand voor 't oog.*

'*s Vaders zoon*': als wij ons met de discipelen gevraagd wordt naar ons geloof vragen wij: wie is en hoe is dan die vader waarop wij ons vertrouwen mogen stellen? In verband met ons verhaal zou ik dan willen wijzen, naar een tekst van Jesaja waar van God gezegd wordt: 'niet als chaos schiep hij de aarde, maar ter bewoning'. Van die Vader is Jezus de zoon. Die bedoeling van God representeert hij met zijn leven. Zo is hij bij de schepping betrokken, zelfs zo zeer dat hij in een nieuwtestamenteisch loflied de eerstgeborene van heel de schepping genoemd wordt, in wie alles geschapen is. Zo vertegenwoordigt hij de wijsheid waarmee God de wereld geschapen heeft. In al zijn slapen, in al zijn rust drukt hij uit dat de chaos niet het laatste woord heeft, dat die door de weg van de gehoorzaamheid aan God tot rust kan komen, buiten ons en in ons. Dat we onze angst en

richtingloosheid kunnen overwinnen. Jezus vertegenwoordigt Gods scheppingswijsheid: een wijsheid die weet van maat houden, van grenzen. Van grenzen aan de overmoed en de hebzucht van de mensen. Van weten dat het leven, en wat God geeft, gedeeld moet worden.

Toepassing

In een interview zei onlangs de directeur van het Milieu en Natuurplanbureau: uit onderzoek blijkt dat mensen alleen bereid zijn om iets van hun luxe in te leveren, als iedereen dat doet. We weten wel dat het anders moet, maar we doen het alleen als de mensen om ons heen dat ook willen doen. Kunt u zich zo'n houding bij Jezus voorstellen: dat hij tegen zijn discipelen zegt: Ik wil wel gaan leven met de schepping zoals God dat in zijn wijsheid bedoeld heeft, maar alleen als jullie dat ook doen? Of is dat nu juist wat hij bedoelt met geloof: dat we geloven en vertrouwen dat de weg die God in Jezus wijst de goede weg, een weg ten leven is? Zou het ook niet zo kunnen zijn dat als wij het anders doen, in verantwoordelijkheid voor Gods schepping, het aanstekelijk kan werken, als een uitdaging om mee te doen?

Jezus is gehoorzaam aan Gods bedoeling met de mens en met zijn schepping. En dat kost hem veel, het kost hem zijn leven. De boot heeft de kruisvlag hoog in top. Als een voortdurende herinnering, ook aan de discipelen: dat op het vertrouwen in de trouw en de macht van God nog iets moet volgen: de weg van Jezus, de navolging. Onder dat teken komen ook zonde, schuld en vergeving ter sprake.

Onlangs was er in Zuid Afrika een conferentie met partners van Kerkinactie die steun kregen van het Klimaatplan om arme mensen te leren zuiniger met energie om te gaan. Niet alleen als een vorm van armoedebestrijding, maar ook om de uitstoot van CO 2 te beperken.

Zij wilden een verklaring voor hun kerken opstellen waarin ook sprake was van schuld en vergeving. Schuld vanwege onze manier van leven die te veel en te snel opgebruikt wat God met de schepping gegeven heeft. De Nederlandse deelnemers zeiden: maar daar kan je bij ons in de kerk niet mee aankomen; dat we ons schuldig zouden moeten voelen vanwege de klimaatverandering. De mensen willen dat niet horen en slaan gelijk dicht. Dat werkt niet....

'De kruisvlag hoog in top?' Ik kan nu niet ingaan op al die ingewikkelde vragen van schuld, verantwoordelijkheid, en wie eerst en het meest zou moeten inleveren. Ik zeg ook niet dat u schuld hebt. De kruisvlag stelt die vraag, als een ongemakkelijke herinnering. Die vraag kunnen we in de kerk niet weg laten. U moet die in eigen geweten beantwoorden, vanuit het geloof en het weten van vergeving. En vanuit de hoop dat zich alleen zo weer een begaanbare weg toont.

Tot slot

Wij in het schip, in het scheepke onder Jezus' hoede: het schip van het geloof, van de kerk, van de mensheid of hoe u dat verder wil invullen. We krijgen vandaag concreet één vraag mee: hebben wij deze Zoon van deze Vader wel aan boord, en wat betekent dat voor ons leven van alle dag?

Amen

Hans Schraivesande

Theoloog en voorzitter van de projectgroep Kerk & Milieu

Preekschets 'Zorgen moet je doen!'

Bijbellezingen:

- Psalm 104 Vertelt levendig over Gods hand in de schepping.
- Romeinen 8: 19-23 Beschrijft hoe de schepping nu lijdt, maar later helemaal vernieuwd zal worden
- Colossenzen 1:15-20 Paulus vertelt over hoe Jezus kwam om de hele schepping met zich te verzoenen

Klimaatverandering is 'hot'?!

Het milieu is hot. We worden overspoeld met rampberichten over het klimaat dat verandert, ijsberen zonder ijsschotsen, olie die opraakt, slurp-tax, oerwoud dat (via het veevoer) in onze biefstuk verdwijnt... Iedereen begint zich druk te maken over wat er aan het veranderen is en wat voor gevolgen dat heeft voor de toekomst, veiligheid en portemonnee. Maar hoe zit dat voor mensen die geloven in God? Wordt het dan makkelijker? Of juist moeilijker? Wat zijn de gevolgen als je gelooft in een God die de aarde gemaakt heeft en jou deze aarde toevertrouwd? Laten we het hele verhaal bekijken, van de het begin tot het oneindige. We beginnen bij de schepping, kijken wat daarna is fout gegaan, hoe het opgelost werd, wat wij kunnen doen en hoe dit binnen Gods 'grote plan' past.

Voordat we er helemaal induiken, willen we benadrukken dat het heel belangrijk is om hoop en blijdschap te houden, juist als we over dit onderwerp nadenken. We mogen weten dat God zijn koninkrijk ook door ons wil stichten. We hoeven daarom niet in zak en as om de schepping te rouwen (alhoewel, voor even kan dat geen kwaad), maar we mogen blij en hoopvol aan het werk!

Gods prachtige kunstwerken

Ps. 8:4-7 4 Zie ik de hemel, het werk van uw vingers, de maan en de sterren door u daar bevestigd, 5 wat is dan de sterveling dat u aan hem denkt, het mensenkind dat u naar hem omziet? 6 U hebt hem bijna een god gemaakt, hem gekroond met glans en glorie, 7 hem toevertrouwd het werk van uw handen en alles aan zijn voeten gelegd:

Ooit maakte God de hemel en de aarde. Het doet er nu even niet toe of je denkt dat dit 7x24 uur of miljarden jaren duurde. Uit de hele bijbel blijkt dat God zelf de schepping heeft ontworpen en gemaakt, met zijn eigen handen. Het ontwerp dat Hij maakte en de overgave en liefde waarmee Hij het uitvoerde maakten het erg persoonlijk. Er staat in de bijbel dat Hij daarna ziet dat het goed is (Gen 1). Blijkbaar dus precies zoals Hij wilde.

Op het moment dat je denkt dat het af is, heeft Hij nog een laatste onderdeel in gedachten. Dit onderdeel van zijn werk lijkt het meeste op hem. Het is de mens. Het unieke aan de mens is dat hij niet statisch is. Hij heeft hem een eigen wil gegeven. Hij kan er zelfs een relatie mee hebben! En kan ermee door de rest van zijn werk wandelen.

En dan komt er een rare wending in het verhaal: Hij vertrouwt de mens zijn schepping toe, het werk van zijn handen, waarvan Hij zei dat het goed was! Wat een geschenk! Hij vertrouwt ons iets toe wat Hij met liefde heeft gemaakt, waar Hij energie in heeft gestoken, zoveel van zichzelf in heeft gestopt. Dat is echt een prachtig toonbeeld van liefde; om iets waar je zielsveel van houdt toe te vertrouwen aan een ander. Wat een mooie kans voor ons dus om deze input in de relatie te beantwoorden. Om hem te laten zien dat we blij zijn dat Hij ons heeft gemaakt, dat we bij Hem horen, dat we een band met Hem hebben.

Zinloosheid

Rom 8:19-20 De schepping ziet er reikhalzend naar uit dat openbaar wordt wie Gods kinderen zijn. 20 Want de schepping is ten prooi aan zinloosheid, niet uit eigen wil, maar door hem die haar daaraan heeft onderworpen.

Eerst gaat het allemaal prima. Adam en Eva werken in Gods schepping en genieten volop van het betere leven. Maar op den duur gaat het toch fout: God heeft de mens mogelijkheid gegeven om zelf te kunnen kiezen, en het blijkt dat ze verkeerd kiezen. De zondeval is een feit. De schepping, die eens zo mooi was, krijgt te lijden onder onze zonde. Opeens moet er gezweet worden tussen de doorns en distels om in leven te blijven en wordt de zwangerschap een zware last. Maar het hield niet op bij de zonde van Adam en Eva. Wij maken er keer op keer net zo'n potje van. Doordat wij ook steeds weer doen wat tegen God ingaat, gaan Gods schepping, de natuur en de mensheid door ons toedoen steeds verder achteruit. De mens is op aarde om voor Gods schepping te zorgen en hem te eren.

----- *Zorgen voor Gods wereld in een tijd van klimaatverandering* -----

Door ons doen en laten is dat mislukt en wordt het alleen maar erger. Er verdwijnt jaarlijks een stuk oerwoud ter grootte van Portugal! Onder andere hierdoor sterven er iedere dag allerlei dier- en plantensoorten uit. De smeltende poolkappen vormen een bedreiging voor de ijsberen op de Noordpool, maar zorgen ook voor torenhoge concentraties gifstoffen in de poolzeeën, die er door de mens in terecht zijn gekomen.

En hierbij houdt het niet op; onze uitbuiting en vervuiling van de schepping heeft ook effect op andere mensen overal ter wereld. Vooral op mensen die meer dan ons afhankelijk zijn van hun leefomgeving en dus veel kwetsbaarder zijn voor veranderingen in die leefomgeving. Deze omgeving wordt in veel gevallen ook door ons gebruikt en bedreigd. Denk maar aan de gevolgen van watervervuiling, energiegebruik, klimaatverandering, overbevissing, en het exploiteren van hout- en olievoorraden of andere natuurlijke hulpbronnen. De meeste grondstoffen halen we uit Verweggistan en daardoor zien we niet wat voor gevolgen dat heeft voor die mensen. Meestal zijn het de financieel armere mensen die de gevolgen van ons misbruik van de aarde op hun bordje krijgen. Houtkap leidt tot erosie en verwoestijning in Afrika, stijging van de zeespiegel tot meer overstromingen in Bangladesh, landbouwgrond wordt opgeofferd voor platina- en kopermijnen die nodig zijn voor onze spullen. Blijkbaar is zorgen voor de schepping geen losstaande opdracht, maar heeft het direct raakvlak met andere mensen die ook gebruik maken van deze schepping, mensen die onze naasten zijn.

Door heel de bijbel heen zien we dat God verdrietig en boos is over het onrecht dat mensen de schepping en anderen aandoen. In Amos bijvoorbeeld worden de rijken gewaarschuwd omdat ze zich gedragen als koeien die de berg van Samaria kaalgrazen, de zwakken onderdrukken en de armen mishandelen (Amos 4:1). Ook verder in het Nieuwe Testament wordt heel duidelijk dat God wil dat we naar Hem luisteren en zorgen voor anderen en voor wat God ons heeft toevertrouwd.

Ondanks de opdracht aan de mens is er geen plekje op aarde meer te vinden waar wij geen slechte invloed op hebben gehad. Het is goed om dit te beseffen. Als het aan ons lag zou de aarde op den duur door ons toedoen niet meer leefbaar zijn. De schepping, inclusief onze medemensen, lijdt onder zinloosheid. Onze zinloze zucht naar meer beschadigt de schepping keer op keer.

Jezus als redder van de schepping (en dus ook de mens)

Rom. 8 21-23: Maar ze heeft hoop gekregen, 21 omdat ook de schepping zelf zal worden bevrijd uit de slavernij van de vergankelijkheid en zal delen in de vrijheid en luister die Gods kinderen geschonken wordt. 22 Wij weten dat de hele schepping nog altijd als in barensweeën zucht en lijdt. 23 En dat niet alleen, ook wijzelf, die als voorschot de Geest hebben ontvangen, ook wij zuchten in onszelf in afwachting van de openbaring dat we kinderen van God zijn, de verlossing van ons sterfelijk bestaan.

Gelukkig dat niet alles in onze handen ligt! Jezus kwam als mens op aarde, stierf en werd weer levend. Dit houdt niet alleen in dat wij straks opgenomen worden naar de hemel om daar voor eeuwig te praisen! Nee, Jezus kwam niet vertellen hoe we de meeste kans maken op een plekje in de hemel, maar Hij vertelde dat we Hem kunnen volgen en zijn Koninkrijk mogen zoeken. Hij maakte duidelijk dat we het niet met onze eigen regeltjes en gebruiken redden, maar dat we moeten erkennen dat we Hem nodig hebben. Het mag duidelijk zijn dat Jezus niet alleen kwam om onze ziel te redden, maar dat Hij ons en de schepping heeft gered, zodat de schepping vernieuwd kan worden en wij, als onderdeel van zijn schepping, mogen meedoen aan zijn Koninkrijk (Kol 1:15-20).

Er gaat zoveel moois gebeuren; de hemel en de aarde worden vernieuwd! Hoe we ons dat moeten voorstellen? Geen idee, maar het zal schitterend zijn, daar mogen we van uitgaan. De schepping ziet ook reikhalzend uit naar dat moment, zij is nu onder de druk van ons gedrag, en daar knapt de schepping - ondanks onze opdracht - niet echt van op. Gelukkig weten we de uitkomst al. Uiteindelijk zal het goed zijn! De schepping zal delen in de vrijheid die we tegemoet kunnen zien. Het is dus niet zo dat God alleen *ons* redt, maar Hij verlost ook de schepping van onze oude egoïstische ikjes. Daarna mag de schepping delen in de vrijheid en schoonheid die aan ons geschonken wordt. De schepping en wij worden vrij en mooier dan ooit. Met deze toekomst in het vooruitzicht mogen we nu leven. Maar hoe leven we hier nu naartoe? Wat is onze rol nu nog?

Wat moeten wij nu met de schepping?

Gen. 1 26&27 God zei: 'Laten wij mensen maken die ons evenbeeld zijn, die op ons lijken; zij moeten heerschappij voeren over de vissen van de zee en de vogels van de hemel, over het vee, over de hele aarde en over alles wat daarop rondkruipt.' 27 God schiep de mens als zijn evenbeeld, als evenbeeld van God schiep hij hem, mannelijk en vrouwelijk schiep hij de mensen.

Mooi! Wij én de schepping zullen gered worden! Betekent dat dan dat wij achterover kunnen leunen en wachten tot God komt om alles goed te maken? Nee, absoluut niet! Maar hoe moeten we ons dan wel, bewust van onze zonde, maar ook van onze redding, opstellen ten opzichte van de rest van schepping? Dat klinkt als een moeilijke vraag. Maar God geeft ons in het eerste hoofdstuk van de bijbel het antwoord al: heers over mijn schepping. En dat geldt nog steeds. Door de rest van de bijbel heen leert God ons duidelijk hoe je dat heersen doet. Uit de liefde en overgave waarmee hij voor ons zorgt, mogen wij leren hoe we voor zijn schepping mogen zorgen. Dat is niet een heerschappij van onderdrukking, uitbuiting en eigen gewin. Dat is een liefdevolle zorgzaamheid die gericht is op het goede voor de ander. Dat Hij de aarde zal vernieuwen maakt dit niet minder belangrijk. Stel je voor dat iemand een behandelbare ziekte heeft. Er is dan geen dokter die nu niet behandelt omdat God uiteindelijk eeuwige genezing zal geven. Dat de aarde vernieuwd zal worden betekent dus niet dat wij er nu geen rol meer in hebben. Wij mogen juist nu ons nog inspinnen voor Gods schepping, gewoon omdat dat onze taak is en omdat we mee mogen werken aan zijn toekomstplannen.

Vergelijk het met de dienaar die het geld van de toekomstige koning in Lucas 19 moest beheren (Luc 19: 11-27). Hij had er goed voor gezorgd, en zijn werk werd daarom gewaardeerd: hij kreeg zelfs nog meer van zijn koning. Wat wij doen voor Gods koninkrijk wordt gewaardeerd en vergroot! Of kijk naar het wonder van de vijf broden en twee vissen. Het kleine wat de mens in geloof te bieden heeft, vergroot God. Ons werk heeft zin. Het kan zo zinloos lijken, want jouw spaarlamp is maar een druppel op de gloeiende plaat. Maar voor God is het kleine wat wij doen wel waardevol.

Wij kunnen de wereld niet redden. Maar God wil wel door ons heen de wereld redden. Hiervoor moeten we wel helemaal Jezus volgen. Jezus volgen is niet altijd gemakkelijk. Het kan pijn doen om afstand te doen van onze 'aardse schatten en begeerten'. Maar dat is waarvoor God zijn Geest heeft gegeven; om ons te ondersteunen en te sterken, zodat we hier en nu aan de slag kunnen voor zijn Koninkrijk. Dat is ook waar we hoop en kracht uit mogen putten. En vergeet daarnaast vooral niet te genieten van al dat prachtige wat God heeft gemaakt! Je kunt veel over hem leren, over zijn kracht, grootheid en liefde, als je je laat meeslepen in zijn kunstwerk.

We hebben dus duidelijk een rol in de schepping. De geschiedenis en huidige staat van de schepping laten ons zien dat we deze taak niet altijd goed vervullen. Wat is nu de oorzaak van ons tekort schieten in het zorgdragen voor Gods meesterwerk? De hoofdoorzaak is al eerder aan het licht gekomen. De mens is zondig. Dit heeft zijn uitwerking op de schepping. Maar wat voor zonden houden ons nu af van zorgzaamheid? Is het onwetendheid van de problematiek, stress om ons dagelijks bestaan, de hebzucht naar steeds meer, onwil of onverschilligheid, geld, boosheid, of één van de vele andere mogelijke redenen die ons ervan weerhouden? Het is goed voor jezelf te analyseren wat jou er van afhoudt meer van Gods werk te genieten en hiervoor te zorgen. Als je weet wat je tegenhoudt, dan kun je hiermee naar God gaan. Je klein maken voor God en Hem vertellen wat je weerhoudt om te doen wat Hij vraagt. Wetend dat Jezus ook voor jouw zonden is gestorven, mag je vergeving vragen voor deze zonden, en geloven dat Hij je gebed met liefde verhoort. Ook mag je weten dat God zijn Geest wil geven om ons te helpen om weer vol goede moed zijn schepping te onderhouden en ervan te genieten. Ook wil hij door zijn Geest ons helpen in de strijd met deze zonden. Weet je dus altijd gesterkt door de Geest, die heeft Hij niet voor niets gegeven!

De schepping is een feest!

In het begin van de overdenking hebben we benadrukt dat het juist bij dit onderwerp belangrijk is om hoop en blijdschap te houden. Laten we dat niet vergeten. Het lijkt nu zo lastig allemaal, al die zonde en zinloosheid. Het is moeilijk om niet de hoop te verliezen en met een gevoel van machteloosheid en schuld naar huis te gaan. Maar God wil niet dat we in een hoekje gaan zitten treuren, Hij wil dat we gelukkig zijn doordat we leven naar zijn wil. Hij heeft niet voor niets zijn Zoon en zijn Geest gegeven! We mogen hoop houden en weten wat we in zijn Koninkrijk aan de slag mogen! Juist voor christenen is het zo mooi om voor de schepping te zorgen, het geeft een extra dimensie. Het liefdevol beheren van de schepping is geen last, maar een prachtige weg om Jezus te volgen. Na het belijden van zonde moet er bekering volgen: dat we ervoor kiezen om Gods weg te gaan. De juiste weg. Laten we gaan genieten van wat we hebben gekregen, genieten van genoeg, en onder de indruk blijven van al het mooie dat God gemaakt heeft.

*Chris Vreugdenhil
jongerenwerker Time to Turn*

Christus en klimaat

Als de klimaatverandering doorzet, zal de zeespiegel overal op aarde fors stijgen. Eilanden en wie weet complete landen zullen dan verdwijnen. Een beangstigend idee. God had toch beloofd dat er nooit meer een zondvloed zou komen? Wat voor plan trekt Hij met het klimaat? Speelt Jezus Christus daar een rol in? En hebben ook wij een plaats in Zijn plannen?

Wij maken unieke tijden mee. Duizenden jaren was de natuur een bedreiging voor de mens, en probeerde de mens de natuur te temmen. Maar sinds een jaar of 40 blijken de rollen omgekeerd en is de mens bezig de natuur (het 'ecosysteem aarde') te ontwrichten, zoals te zien is aan de klimaatverandering. Wereldwijd begint de mensheid pas langzaam te beseffen wat voor enorme perspectiefwisseling dat met zich meebrengt. Ook het christelijk geloof wordt flink opgeschud. Vragen komen op ons af als: waartoe zijn wij mensen eigenlijk op deze aarde? Hoe horen we met de dieren te behandelen? Welke taak hebben we ten opzichte van de enorme gevarieerdheid in de plantenwereld? Moeten we proberen ecosystemen als het klimaat te beheersen of er juist van af blijven, vol verwondering over hoe complex en uitgediend het in elkaar zit?

Gods klimaatplan

In het begin schiep God het uitspannel of gewelf (Genesis 1:6) en daarmee het klimaat. Een klimaat dat veranderlijk was: eerst regende het niet (Genesis 2: 5 en 6), later, bij de zondvloed, wel. De zondvloed lijkt gepaard te zijn gegaan met een enorme klimaatverandering. Ook de aardlagen bevatten sporen van meerdere klimaatveranderingen die wij kennen als ijstijden afgewisseld met warmere perioden.

Sinds mensenheugenis kennen wij het klimaat in zijn huidige vorm met koude aan de polen, gematigde temperaturen in onze streken, de tropen met zijn zon en moesson. Het bracht - en brengt - extremen met zich mee als hittegolven, droogte, tornado's en ijzige kou, maar kent ook een bepaalde regelmaat en stabiliteit, die dus door de klimaatverandering onder druk staat.

Zowel het klimaat van voor de zondvloed als dat wat wij nu kennen, heeft grillige en levensbedreigende kanten. Ik krijg de indruk dat het klimaat een kracht was die door God getemd werd om het leven mogelijk te maken. God legde niet voor niets het Paradijs aan als plek waar het veilig was – zeker voor de mens. Daarbuiten dreigde gevaar – naar het mij voorkomt ook in de vorm van natuurkrachten die rampzalig konden uitwerken. En toen die natuurkrachten losbarstten in de zondvloed, haastte God zich om te beloven dat zo'n vloed er nooit meer zou komen. Of God zich met het klimaat bezig houdt!

Ook Jezus' optreden tijdens de storm op het meer wijst daarop. Hij bleek macht over wolken, lucht en winden te hebben (Lucas 8:22-25). Een aanwijzing dat Gods grote herstelplan met deze wereld kennelijk ook een 'Klimaatplan' bevat. En tegelijk een geweldig voorproefje van hoe God oerkrachten van weer en klimaat uiteindelijk ten goede zal keren!

Nu wij iets beginnen te begrijpen van de complexiteit en de uitgebalanceerdheid van het klimaatsysteem, en beseffen dat we er schade aan toebrengen, kunnen we er niet langer omheen Christus na te volgen ook inzake het klimaat. De Bijbel zegt daar tot mijn verrassing meer over dan ik lange tijd geweten heb - ook al is het in de praktijk niet altijd gemakkelijk om de Bijbelse aanwijzingen om te zetten in klimaatvriendelijk gedrag.

Van Christus en cultuur naar Christus en klimaat

De eerste Bijbelse aanwijzing is dat God de mens een speciale positie gegeven heeft. Wij mogen namens Hem zorgen voor de andere schepselen op deze wereld *). De aarde is van God (Psalm 24). Aan Hem moeten we verantwoording afleggen ook over wat we met het klimaat gedaan hebben. We zijn geen eigenaars van deze wereld, maar rentmeesters, beheerders.

De volgende aanwijzingen haal ik uit het Nieuwe Testament. Het zal u misschien verrassen, maar het doel van Jezus' komst op aarde was niet: mensenzielen in de hemel brengen, maar *heel de mens* redden. Sterker nog: Hij kwam voor *heel de schepping*, het herstel van *alle* dingen (Handelingen 3:21). Door Jezus wil God *alles* met zich verzoenen (Kolossenzen 1: 20, 2 Korinthiërs 5:19). Paulus roept ons op om als navolgers van Jezus die verzoening uit te delen! (2 Korinthiërs 5:18). Daarbij gaat het dus niet alleen om *mensen*, maar ook om dieren, planten, ja het hele ecosysteem aarde, ook het klimaat. Geen wonder dat de schepping met reikhalzend verlangen uitziet naar het openbaar worden van wie Gods kinderen zijn (Romeinen 8:19). Er wordt dus op u en mij gewacht!

Als wij ons als Gods kinderen openbaren, zal dat niet een paradijselijk klimaat op aarde doen aanbreken. Daar is de Bijbel duidelijk over: dat is te hoog gegrepen. Wel wordt het er leefbaarder op.

of met een Bijbelse term: er komt meer gerechtigheid. Een voorproefje van de nieuwe aarde, waar gerechtigheid zal wonen en waar alles en iedereen tot z'n recht zal komen. Duurzaamheid in de diepst mogelijke zin!

Tot voor kort was deze Bijbelse boodschap niet of nauwelijks bekend. Begrijpelijk, want de mens bevond zich tot voor 40 jaar in een totaal andere verhouding tot de natuur: de natuur was nog bedreigend en de cultuur moest de natuur temmen. Was *'Christus en cultuur'* een thema in de afgelopen eeuw; in onze 21^e eeuw zal dat *'Christus en klimaat'* zijn.

Zo bezien is het christelijk geloof een *essentiële inspiratiebron* bij het aanpakken van het klimaatprobleem! Christenen die blijven hangen in een schijnbaar Bijbelse somberheid over deze wereld ('de aarde zal verslijten als een kleeft', citeren ze Psalm 102:27), zullen zich niet gemotiveerd inzetten voor behoud en herstel van de aardse schepping waarin wij leven. Maar wie de bovengenoemde Bijbelse boodschap begrijpt, gaat dat wel doen. Want stel je voor, u en ik mogen meewerken met het verzoenende werk van Jezus Christus! Wij mogen niet alleen *mensen* helen en verzoenen, maar ook het *stukje van de schepping dat wij beheren*. Waar dat gebeurt, zorgt de boer goed voor zijn vee (Spreuken 12:10), de tuinier goed voor zijn planten en gaan we klimaatbewust leven.

Hoe begint u?

*) Zie E.J. Ouweneel: *De mens: geschapen tot duurzaamheid*. In: *Beweging*, voorjaar 2008, p.5-9

***) Zie *An Evangelical Declaration on the Care of Creation, 1993* en *The Oxford Declaration on Climate Change, 2002*

Peter Siebe is kerkhistoricus en voorzitter van het CEN

Klimaat en liturgie

De onderstaande liturgiesuggestie hoort bij de preekschets 'Klimaatveranderingen en het Evangelie'. Hans Schravessande: "Deze preek heb ik gehouden in 2008, op zondag 3 februari in een PKN kerk in 't Harde. Het was de zondag voor het werelddiaconaat. Deze zondag, op de eerste zondag in februari is ooit ontstaan als herinnering aan de watersnood in 1953. De collecte had ook de bedoeling om ons dankbaar te herinneren aan alle hulp die Nederland toen uit het buitenland ontving, en aan de vele mogelijkheden die wij nu hebben om anderen in soortgelijke omstandigheden te helpen. Er werd gecollecteerd voor de slachtoffers van een overstroming in Bangladesh. In de bewerking van de preek heb ik Burma toegevoegd. Ik vrees helaas dat in de komende jaren er nog andere actuele voorbeelden bij kunnen komen."

Liederen / gezangen

- o Intochtspesalm : Psalm 107: 1,16, 17, 20
- o Lied 467 uit het Liedboek voor de kerken
- o Lied 21 uit Tussentijds ('In het begin lag de aarde verloren')
- o Lied 61 uit Zingenderwijs (' God die het al tot aanzijn riep')
- o Lied 17 uit Zingenderwijs ('De eerste dingen gaan voorbij')
- o Lied 36 uit Tussentijds ('Wie in de schaduw Gods mag wonen')

Gebeden

Het gebed bij de opening van de Schrift refereert aan Lied 1 uit het Liedboek ('God heeft het eerste woord') en preludeert op het drieluik van de preek.

Gebed bij de opening van de Schrift:

God, u hebt het eerste woord, u staat aan het begin.

Uw woord scheidt leven nieuw leven, iedere dag opnieuw.

Dat het ons ook zo vandaag levend en opgewekt mag maken, om uw toekomst tegemoet te gaan.

God, u hebt het laatste woord, uw woord staat aan het einde.

Wij bidden u dat die troost al onze woorden van wanhoop een halt mag toeroepen en tot zwijgen brengen.

God uw woord, levend geworden in uw zoon Jezus Christus, staat in het midden, centraal.

Geef dat we daaraan op onze levensweg niet achteloos voorbijgaan, maar dat wij het er mee wagen, hoeveel risico's dat soms ook met zich meebrengt.

Heer open onze oren, onze harten en sterk onze voeten om te gaan, bemoedigd door uw woord.

Amen

Liturgische bouwstenen

m.m.v. Time to Turn

Liedsuggesties

Psalmen

- 8 Heer onze Heer, hoe heerlijk en verheven hebt Gij uw naam op aarde uitgeschreven
- 104 Mijn ziel, verheerlijk God om zijne macht
- 24 De aarde en haar volheid

Gezangen (Liedboek van de Kerken)

- 473 Neem mijn leven
- 49 De vogels van de bomen
- 479 Aan U behoort, o Heer der heren de aarde
- 434 Lof zij de Heer, de almachtige Koning der ere
- 488 Zolang er mensen zijn op aarde
- 494 Mensen wij zijn geschapen om te leven
- 491 Looft de Heer, al wat gemaakt is, prijst zijn Naam

Opwekkingsliederen

- 47 Omdat Hij leeft
- 52 Gij zijt waardig
- 70 Heer onze God
- 300 De aard' is van God
- 329 U bent heer van de schepping
- 347 Ik geloof in God de Vader
- 407 O Heer mijn God
- 505 Vader van de schepping
- 540 Hij mat de wateren met Zijn hand
- 586 Heel de schepping geeft U eer
- 600 Open mijn ogen

YfC-bundel

- 155 Zoek eerst het koninkrijk
- 203 Zie ik sterren aan de hemel staan
- 196 Who's the King of the jungle

Engelstalig

Lord of All Creation/God of wonders	Chris Tomlin
Indescribable, uncontainable	Chris Tomlin

Variaties en ideeën voor de dienst

Aankleding

- Tijdens de dienst m.b.t. Powerpoint, beamer en scherm foto's laten zien van:
 - schepping/natuur
 - vernieting, vervuiling van natuur
 - hoopvolle projecten

Bij de preek

- Begin de preek met wat openingsvragen waarbij mensen moeten gaan staan als hun antwoord positief is en gaan zitten als hun antwoord negatief is. Dat dwingt mensen om na te denken en ze schrikken vaak ook even wakker. Je kunt vragen stellen als:
 - Wie is met de auto hiernaartoe gekomen?
 - Wie drinkt Fairtrade koffie?
 - Wie draagt geitenwollen sokken?
 - Wie wist er dat ... (en dan een leuk feitje over de schepping)
 - enz.

- Tijdens de preek biologisch fruit ronddelen i.p.v. pepermuntjes
- Een (zogenaamde) kikker koken tijdens de preek, op een pannetje met een campingbrander. Dat is een hilarische grap die Time to Turn wel vaker doet tijdens een praatje. Achtergrond: als je een kikker in kokend water stopt, dan springt hij eruit, maar als je het water langzaam opwarmt, dan blijft hij zitten. Net christenen in een consumptiecultuur dus; wij zijn eigenlijk kikkers die gekookt worden zonder dat we het doorhebben. Zie www.timetoturn.nl/resources/presentaties/jeugdkerk: hoe kook ik een kikker?
- Filmpje: begin de dienst met het Timetoturn filmpje 'genieten van genoeg' (30 sec.), te bekijken op www.timetoturn.nl/new/resources.php
- Ontbossing: laat d.m.v. Satellietfoto's zien hoe de ontbossing om zich heen grijpt: <http://www.timetoturn.nl/new/pivot/entry.php?id=423> Per jaar verdwijnt er een stuk oerwoud even groot als 2x Nederland
- Sketch n.a.v. een quote van Peter Harris (de oprichter van A Rocha): 'We kunnen niet het evangelie verkondigen zonder na te denken over onze relatie met Gods schepping, dat is net zoiets als zeggen dat je van Rembrandt houdt, terwijl je zijn schilderijen vernielt.' Je zou bijv. tijdens de dienst of de preek iemand een schilderij kunnen laten maken dat je dan aan het begin van de preek verscheurt. Is variatie zou je het schilderij na de preek kunnen repareren, door er een mooie collage van te maken o.i.d. Net als God, die uit onze gebroken wereld weer iets heel moois gaat maken, en onze kleine imperfecte stukjes daarbij gebruikt.

Verwerking

- Kijk met kinderen of tieners naar de film 'EARTH'; gespreksvragen:
 - Welke dieren vind je leuk of grappig?
 - Welke beelden vind je zielig?
 - Wat is jouw lievelingsdier en waarom?
 - Hoe kunnen wij voor Gods schepping zorgen?
- Kijk met gemeenteleden of tieners naar de film 'An Inconvenient Truth'; gespreksvragen:
 - Welke beelden spreken jou aan? Waarom?
 - Welke argumenten spreken jou aan? Welke niet? Waarom?
 - Welke gevolgen van klimaatverandering zie je in jouw eigen omgeving?
 - Welke concrete consequenties verbind jij hieraan voor jouw leefstijl?!
- Laat iedereen opschrijven wat hij/zij thuis praktisch gaat doen om voor de schepping te zorgen, en laat dit als offer aan God ophalen met de collectezak
- Verootmoediging en avondmaal: ga samen naar God en belijd dat je zijn Geest nodig hebt om goed met de schepping om te gaan. Laat mensen opschrijven wat hen afhoudt van zorgen voor de schepping en vraag met elkaar vergeving. Je kunt hierna samen avondmaal vieren om te gedenken en vieren dat er vergeving, verzoening en herstel is. Laat het een feest zijn!
- Vraag in de dienst of er mensen zijn die in een werkgroep willen om uit te zoeken hoe de kerk groener kan worden (door over te stappen op biologische koffie, groene stroom, een duurzame spaarrekening, e.d.).
- Gebed: bid voor de schepping, bid voor jouw relatie met de schepping. Suggestie: gebed van Franciscus van Assisi.
- Mondiale voetafdruk: vul allemaal de mondiale voetafdruk in en kijk wat voor impact jouw levensstijl wereldwijd heeft. Dit kost een minuut of tien, maar maakt altijd veel indruk op mensen. Perfect dus voor bijbelkringen of catechesegroepen.
- Vorm samen groepjes: laat mensen partners zoeken die ook voor de schepping zorgen maar dat moeilijk vinden. Stimuleer hen om samen te komen om elkaar te inspireren, samen te bidden en hoop te houden.
- Niet alleen woorden maar ook daden! Spreek je met elkaar uit tegen onrecht in de wereld door mee te doen aan een campagne van Timetoturn. Vraag bijv. actiekaarten aan bij Time to Turn en vul met elkaar de petitie in.
- Maak met de gemeente en/of zondagschool een (evt. 'meditatieve') natuurwandeling door de wijk van de kerk, evt. onder begeleiding van een natuurgids. Welke planten/dieren herken je allemaal?

Gebeden en zegen ECEN

Het ECEN, het Europees Christelijk Ecologisch Netwerk, geeft al enkele jaren en boekje uit voor de tijd voor de schepping in september. Delen van de tekst uit de editie voor 2007 (www.ecen.org) zijn in het Nederlands vertaald en bewerkt door Anne van den Berg, Kees van Duin en Nellie Smeenk-Enserink.

Wij behoren toe aan de Schepper

V = voorganger A = allen

- V Wij behoren toe aan de Schepper
naar wiens beeld wij allen zijn gemaakt.
- A. *In God ademen we
in God leven we,
in God delen we het leven met de hele schepping.*
- V. Wij behoren toe aan Jezus Christus
het evenbeeld van God en van menselijkheid.
- A. *In Hem ademt God,
in Hem leeft God,
door Hem zijn we verzoend.*
- V. Wij behoren toe aan de Heilige Geest,
die ons nieuw leven geeft
en ons geloof versterkt.
- A. *In de Geest leeft liefde op,
in de Geest leeft waarheid,
Gods adem zet ons voortdurend in beweging.*
- V. Wij behoren toe aan de Heilige Drie-Eenheid,
die één is in allen en Drie-in-Een.
- A. *In God zijn wij allen geschapen
in Christus zijn wij allen gered,
in de Geest zijn wij allen verbonden.*

(Per Harling)

Kom licht van God

O God, Schepper van het heelal en van alles wat leeft en ademt,
vanuit uw woonplaats verkwikt u de bergen en de bossen.
De aarde is vol van de vruchten van uw werk.
U laat het gras voor de kudden ontspruiten,
planten en vruchtbomen voor het dagelijks voedsel
van de mensen.
U vertrouwt uw schepping aan ons toe. Wij smeken u:
behoed ons voor de verleiding van macht en heerszucht.
Laat uw Geest van wijsheid ons leren
hoe we het best kunnen zorgen voor wat u ons hebt toevertrouwd.
Adem uw Geest van leven over uw schepping en over de hele mensheid.

*A: Kom licht van God, verlicht de aarde
vervul onze harten en blijf met uw wereld.*

We smeken u, zegen iedere inspanning en iedere poging,
Alle moeite om het evenwicht en de schoonheid
van uw schepping te herstellen.

Vernieuw het gezicht van de aarde, opdat ieder mens
in vrede en gerechtigheid kan leven, als vrucht van uw Geest van liefde.
Adem uw Geest van leven over uw schepping en over de hele mensheid.

*A: Kom licht van God, verlicht de aarde
vervul onze harten en blijf met uw wereld.*

We smeken u God,
zegen de vruchten van de aarde en het werk van onze handen
en leer ons de overvloed van uw gaven te delen.
Zend regen naar de droge grond, zon en goed weer
waar de oogst door stormen bedreigd wordt.
Adem uw Geest over uw schepping en over de hele mensheid.

*A: Kom licht van God, verlicht de aarde
vervul onze harten en blijf met uw wereld.*

Van u, O Here God, komen alle gaven en we danken u daarvoor.
Hoor hoe het zuchten opstijgt uit uw schepping.
luister naar het lijden van de mensen.
Zend ons uw zegen, opdat we, in alle volheid, het nieuwe leven mogen leven
Zoals ons dat aangeboden wordt door Jezus Christus, onze Heer. Amen

(Communititeit van Grandchamp, Areuse/NE (Zwitserland); vertaald door Elizabeth Stace)

Wegzending en Zegen

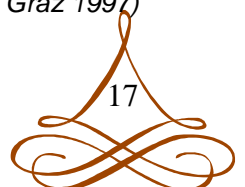
Moge God die de dans van het leven heeft gemaakt,
die zich verheugt in de bloemen van het veld,
die chaos tot orde heeft herschepen,
ons leiden naar een leven en naar een kerk, waarin Gods heerlijkheid
in de schepping wordt weerspiegeld.

(CTBI programma van de Eco-gemeenschap)

Zegenbede

- V. Nu we klaarstaan om te vertrekken
en de uitdagingen van ons leven en
van de wereld te accepteren.
Vragen we om Gods zegen:
Moge God ons zegenen met wijsheid
om voor de aarde zorg te dragen.
A. Amen
- V. Moge God ons zegenen met liefde
om nieuw leven voort te brengen.
A. Amen
- V. In de naam van God
de Schepper van de gehele wereld,
van Jezus, brenger van het nieuwe verbond,
en van de heilige Geest,
die ogen en harten opent.
A. Amen
- V. Ga in vrede en wees getuigen van de hoop.
A. Amen

(Tweede Europese Oecumenische Assemblee, Graz 1997)

Praktisch

Bij het thema *klimaatverandering* horen vanzelfsprekend praktische tips voor een klimaat- en milieuvriendelijk leven.

Spaargeld

Hoe goed wordt er door de bank met jouw geld en het geld van de kerk omgegaan? In wat voor bedrijven of projecten investeert jouw bank? In olie- en wapenindustrie?

- Kijk eens bij ASN bank en Triodosbank als je een bank zoekt die duurzaam en ethisch investeert.

Energie- en waterverbruik

De fossiele brandstoffen op aarde raken in snel tempo op. Hoe ga jij om met kostbare energie? En hoeveel kostbaar drinkwater verdwijnt er in jouw wc en doucheputje?

- Leef energiezuinig, let op stand-by knopjes, waterverbruik en doe gewoon een trui aan.
- Als je dan toch energie moet gebruiken, maak dan gebruik van groene energie.

Eten en drinken

Van hoever worden jouw groenten en fruit ingevlogen? Waarom hebben mensen honger in landen waar ons vlees aan de koe groeit? Hoe milieuvriendelijk en mensonterend is jouw eten en drinken?

- Eet en drink zoveel mogelijk biologisch en fairtrade.
- Eet meer seizoensgroenten en fruit uit eigen land.
- Verbouw je eigen groenten, schijnt zelfs hip te zijn tegenwoordig.
- Eet minder en biologisch vlees, dat is nog gezonder ook.

Kleding

Hoezo moet je met elke nieuwe mode een nieuwe garderobe aanschaffen? Waarom is de productie van katoen zo vervuilend?

- Koop kleding van biologisch katoen.
- Koop minder of tweedehands kleding.

Consuminderen - genieten van genoeg

Waarom vertellen reclames jou dat je iets nieuwer en beters moet? Waarom geloof je dat je niet zonder een telefoon met 5 miljoen pixel fotocamera kunt? Waarom kun je de schoenen die 2 jaar geleden in de mode waren niet meer dragen? Waarom willen we toch steeds meer?!

- Koop eens een tijdje niets.
- Kijk eens eerlijk naar je eigen koopgedrag: wat heb je echt nodig?

Bron: Time to Turn

Klimaatpositief!

Klimaattips van A Rocha

De aarde is niet van ons, maar is ons toevertrouwd. We mogen ervoor zorgen. Maar onze levenswijze leidt ertoe dat we veel CO₂ in de atmosfeer laten verdwijnen. Zo dragen we bij aan de schadelijke effecten van wereldwijde opwarming. Mensen in de armste delen van de wereld lijden op dit moment al onder de gevolgen van klimaatverandering. Het programma Climatestewards van A Rocha geeft drie punten om je op te richten, als je wilt meehelpen om klimaatverandering te beperken.

1. Reduceer

Eenvoudige keuzes in ons dagelijkse leven kunnen onze CO₂-uitstoot verminderen. Een paar tips:

- Zeg nee tegen plastic tasjes en wegwerpproducten van plastic
- Zet lichten en apparaten helemaal uit (niet op standby) als u ze niet gebruikt
- Gebruik spaarlampen
- Isoleer uw huis en wees spaarzaam met energie – de thermostaat kan vaak best een graadje lager
- Verminder het gebruik van de auto door meer te lopen, fietsen of van het openbaar vervoer gebruik te maken
- Als u niet zonder auto kunt, koop dan een zuinige auto
- Was uw kleding in een volle trommel op een lage temperatuur
- Neem voor thee en koffie alleen de hoeveelheid water die u nodig hebt
- Recycle zoveel mogelijk (papier, glas, metaal, plastic, cartridges van printers, olie, banden, batterijen, huisraad, kleren, schoenen)
- Koop tweedehands producten
- Koop lokale producten
- Er zijn veel aanbieders van groene stroom voor particulieren. Vraag een offerte bij hen aan!

2. Compenseer

Het is niet eenvoudig om als maatschappij ons gedrag te veranderen. Maar als individu is dat niet heel moeilijk. U kunt uw eigen CO₂-uitstoot bijvoorbeeld compenseren. Daarmee investeert u in projecten die de schade beperken. Hoe werkt het? Voor elke ton CO₂ aan uitstoot, koopt u bomen die de CO₂ in de atmosfeer absorberen of investeert u in projecten op het gebied van duurzame energie, die hetzelfde effect beogen. Voor precieze berekeningen en on-line compenseren: www.climatestewards.nl.

3. Inspireer

Dat de aarde door wereldwijde opwarming in een ecologische crisis raakt, is een boodschap die we aan elkaar moeten vertellen. U kunt meer effect hebben door anderen te overtuigen dat ze ook een bijdrage kunnen leveren. Download op www.climatestewards.nl wat u nodig hebt en vertel vrienden, familie, kennissen en collega's over de mogelijkheden.

Smoesjezz

Tien stellingen om in een groep (oudere kinderen, tieners of jongvolwassenen) over door te praten...

1. “Het valt allemaal wel mee joh”

Sommige problemen zijn al een heel stuk verbeterd. Water en lucht in Nederland zijn op veel plekken een stuk schoner dan tien jaar geleden. De dunne ozonlaag lijkt langzaam weer aan te dikken doordat schadelijke CFK's zijn verboden. Sommige zeldzame diersoorten komen weer terug in Nederland. Helaas zijn de wereldwijde trends niet allemaal zo mooi. Nederland steekt heel veel geld in het schoonhouden van het eigen straatje, maar op mondiaal niveau liegen de feiten er niet om. Oerwouden worden gekapt, diersoorten sterven uit en de zeespiegel stijgt. Je kunt stellen dat we onze kleine milieuproblemen wel weten op te lossen, maar dat we niet niet onze “voetafdruk” op de aarde kunnen verminderen. Als iedereen zo zou leven als wij, hebben we nog twee aardbollen nodig! (Zie www.voetafdruk.nl)

2. “Ik vind mensen belangrijker dan natuur”

De natuur is gemaakt om God te eren. Wij hebben misschien niks aan een walvis (behalve cosmetica van maken), maar God heeft dat beest gemaakt om tot Zijn eer in de Noordelijke IJszee rondjes te zwemmen! Wie zijn wij dan om te zeggen dat we geen walvissen meer nodig hebben? Bovendien zijn heel veel mensen met hun leven afhankelijk van de natuur. Nederland kan wel dijken bouwen als de zeespiegel stijgt, maar in Bangladesh wonen tientallen miljoen mensen onder de zeespiegel. Hetzelfde is het geval bij oerwouden: miljoenen mensen leven er en raken hun bestaansmogelijkheden kwijt als het bos wordt gekapt. Als je (arme) mensen wil helpen, moet je zuinig zijn op de natuur.

3. “Je kunt je tijd beter steken in evangeliseren”

Griekse filosofen hebben het dualisme bedacht (dat aardse zaken, zoals het lichaam en de natuur, minder waard zijn dan de ziel) maar dat is niet bijbels. God heeft zelf zijn schepping gemaakt, en ons lichaam, en ook Jezus genas zieken. We mogen met aardse zaken net zo liefdevol omgaan als met onze ziel. Evangeliseren betekent: het goede nieuws brengen. Dat gaat over zielen, maar ook over lichamen. Dat bestaat uit woorden, maar ook uit daden. Dat gaat over de hemel, maar ook over de aarde.

4. “Ik kan toch niet alles? Ik moet al zo veel!”

Dit is tenminste een smoes dat een beetje klopt. Je kunt niet alles, dan word je alleen maar een sjagrijnige geitenwollen sok. Daarom kun je het beste één stapje uitkiezen om te gaan doen, en als je gewend bent pas de volgende. En vergeet niet: je hoeft jezelf niet te verbeteren. Je hoeft alleen maar te zeggen tegen God: hier ben ik, gebruik me maar! God wil jou veranderen en zal zijn Geest geven om ervoor te zorgen dat je langzaam meer op Jezus gaat lijken. Dus begin met gebed en niet met regeltjes!

5. “De techniek lost alles wel op”

Hmm. De auto's zijn twee keer zo schoon als vroeger, maar we hebben drie keer zo veel auto's. Dus in totaal zijn we slechter af. En dat geldt voor heel veel dingen. Het lijkt erop dat de schepping niet kapot gaat aan een verkeerde techniek, maar gewoon omdat we zo veel willen. De aarde warmt op - niet door de auto op zichzelf, maar doordat we allemaal een eigen auto willen. De oerwouden moeten plaats maken voor veevoerplantages – niet omdat vlees verkeerd is, maar omdat we allemaal elke dag veel vlees willen! Als we nu langzaam erop gaan vertrouwen dat God voor ons zorgt, dan kunnen we vrij worden van die bezorgdheid en die honger naar meer. Daar kan geen milieuvriendelijke techniek tegen op!

6. “Het gaat toch om je geloof, niet om je werken?”

Dan zou de duivel ook goed bezig zijn, want die gelooft ook! Geloven is natuurlijk niet alleen een theorie in je hoofd, geloven is een relatie aangaan met God. De smoes lijkt op de jongen die een mooi kado heeft gekregen van zijn geliefde. Hij steekt, voor de ogen van zijn geschokte vriendinnetje, het hele kado kapot en zegt: “Stel je niet aan, het gaat niet om mijn werken, maar om onze relatie!”

7. “Het is te duur om rekening te houden met het milieu”

----- Zorgen voor Gods wereld in een tijd van klimaatverandering -----

Wist je dat je heel veel geld kunt besparen door zuinig te zijn met energie? En dat fietsen goedkoper is dan autorijden? Voor het geld dat je daarmee bespaart, kun je best goede producten kopen. Bovendien zijn milieuvriendelijke producten in de winkel niet te duur – de andere producten zijn veel te goedkoop, omdat de kosten van de milieuvervuiling niet te zien zijn op het prijskaartje.

8. “Alles gaat toch kapot”

Lekker pessimistisch. Gods Koninkrijk komt, dat houdt niemand tegen, en in Gods Koninkrijk zorgen mensen voor Gods schepping. Niet om de wereld te redden, maar omdat het gewoon goed is. Je zegt toch ook niet: ik schiet mijn vader maar neer – want de aarde gaat toch kapot en moord zal niet verdwijnen!

Soms zie je trouwens wel dat mensen vol geloof de wereld kunnen veranderen. Het waren gelovige mensen die tegen de slavenhandel streden, en die uiteindelijk ervoor hebben gezorgd dat het werd afgeschaft.

9. “Ik vind het best goed hoor, maar je moet niet zo'n activist worden”

De bekende theoloog Bonhoeffer, die in Duitsland met lede ogen moest aanzien dat Hitler aan de macht kwam, schreef eens: het probleem is niet dat mensen allemaal het verkeerde willen, maar dat ze allemaal te laf zijn om er iets aan te doen. God wil niet dat je een zachtgekookt eitje bent die alles “een beetje” doet. De schepping gaat kapot, daar mag je best eens boos op worden!

Maar je moet natuurlijk niet een afgod maken van je idealen. Laat je altijd leiden door liefde. Dan word je een bescheiden, liefdevolle activist die overloopt van de Heilige Geest.

10. Jouw eigen favoriete smoes om geen rekening met Gods schepping te houden: ...

Denk samen eens na waarom dit een smoes is en waarom het niet klopt...

Bron: Time to Turn

Kinderwerkje

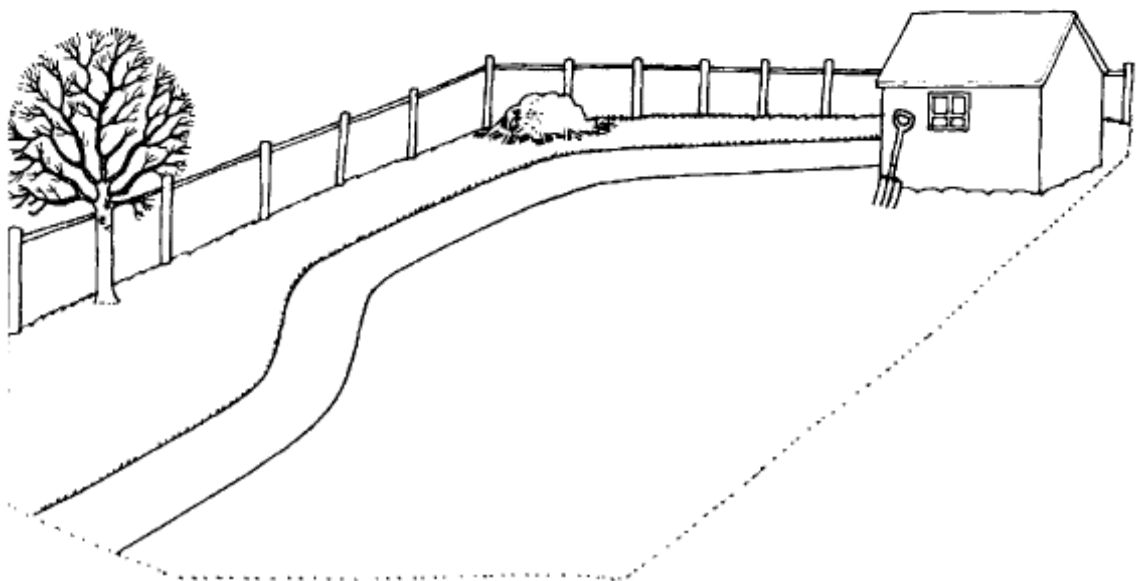

Weet jij de namen van deze planten en dieren? Zet de letter van het plaatje in het hokje naast de goede naam.

- BANAAN
- APPEL
- VLINDER
- SLANG
- MUIS
- OLIFANT
- PALMBOOM
- WORTEL
- KROKODIL
- TIJGER
- BLOEM
- LOOFBOOM
- VARKEN
- ROOS
- VOGEL
- SLAK
- PEER
- DRUIVEN
- CACTUS

JE MAG GOD HELPEN

Deze tuin is nogal saai - kun jij hem opvrolijken met bloemen en bomen?

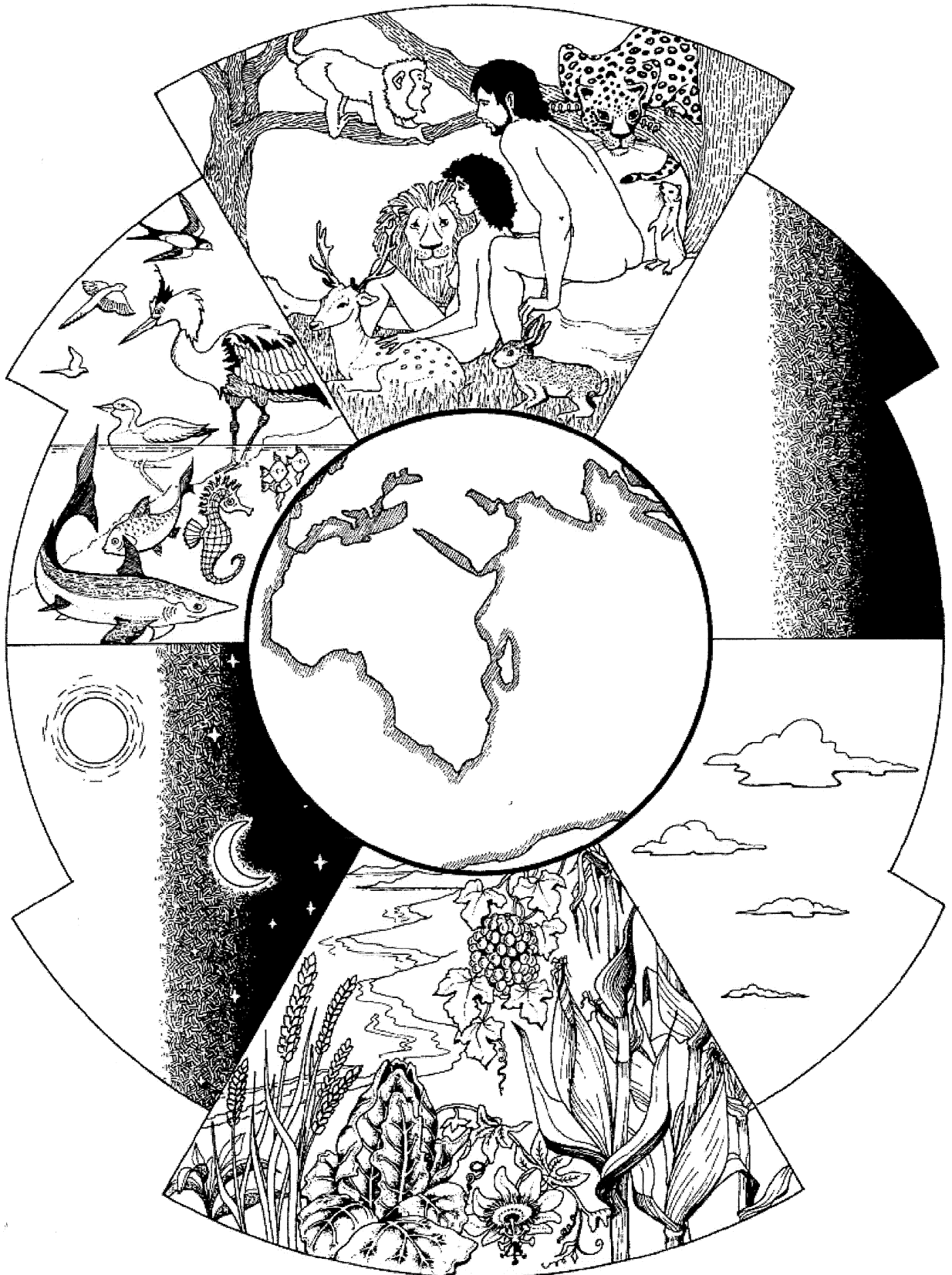

Bron/copyright: IBB

Kleurplaat: de Scheppingsdagen

Bron/copyright: IBB

Klimaatwet-campagne

Overal op aarde zien we tekenen van een snel veranderend klimaat. Temperatuurrecords, toename van extreme regenval en ongebruikelijke droogtes zijn daarvan het bewijs. Het ijs op de Noordpool en het landijs op Groenland smelten veel sneller dan gedacht. Er zijn aanwijzingen dat de klimaatverandering zichzelf kan versnellen met mogelijk dramatische en onomkeerbare gevolgen.

De wereldwijde CO₂-uitstoot stijgt sneller dan ooit tevoren. Ook in Nederland is de CO₂ uitstoot sinds 1990 niet afgenomen, maar zelfs toegenomen. Het doel van de regering om de uitstoot van broeikasgassen in 2020 met 30 procent te verminderen is goed, maar te ver weg en te vrijblijvend. De Klimaatwet knipt het doel voor 2020 op in haalbare tussendoelen: elk jaar minstens 3 procent minder uitstoot van broeikasgassen.

De Klimaatwet moet daarnaast garanderen dat we de belangrijkste slachtoffers van klimaatverandering, met name in de armste landen, helpen om zich aan te passen aan de klimaatverandering. Zij worden nu al het hardst getroffen door de gevolgen.

Ook het bedrijfsleven wil duidelijkheid voor de lange termijn met het oog op investeringen in nieuwe technologieën. De Klimaatwet biedt die duidelijkheid.

De klimaatwetcampagne wordt ondersteund door 30 organisaties waaronder Natuurmonumenten, Wereld Natuur Fonds, Stichting Natuur en Milieu, Greenpeace, Vereniging Milieudefensie, ICCO, NOVIB, HIVOS etc.

Stichting Natuur en Milieu en Milieudefensie hebben op 27 mei jongstleden een ontwerp tekst voor de Klimaatwet aangeboden aan de Tweede Kamer. Het komend half jaar gaan de organisaties met politiek, wetenschap en bedrijfsleven over dat voorstel in debat.

Eind november bieden wij dan het definitieve voorstel voor een Klimaatwet met de verzamelde handtekeningen – er zijn er nu al 55.000 – aan het kabinet aan.

Zie voor meer informatie www.klimaatwet.nu

Boekentips

L van levensstijl

ABC van rechtvaardig en duurzaam leven. Auteur: Ruth Valerio. Een uitgave van Telos, de eerste in de Time to Turn reeks ISBN 5881 2782.

Met liefde gemaakt

Meditatiebundel van ds. Arie van der Veer van de EO in samenwerking met A Rocha. De bundel bevat prachtige natuurfoto's, 17 meditaties over de schepping en praktische tips. Uitgeverij Van Wijnen; ISBN: 9051943054

De Hof van vrede

André Troost; CD-luisterboek; totale luisterduur 40 minuten. Het door de schrijver zelf voorgelezen verhaal is een allegorische vertelling, en wordt afgewisseld met muzikale intermezzo's en bijpassend gedichten. ISBN 90 3381 454 4.

Christianity, Climate Change and Sustainable Living

Actuele en genuanceerde beschrijving en doordenking van de klimaatcrisis. Typend voor deze Jubilee-uitgave is de bijbelse visie over de zorg voor de aarde, met veel aandacht voor principes en wijsheden uit de Mozaïsche wetten. Vooralsnog alleen in het engels beschikbaar. Auteurs: Nick Spencer & Robert White, Christianity, Climate Change and Sustainable Living; 2007, Jubilee Centre & Faraday Institute, Cambridge, ISBN 978 0 281 05833 4.

Klimaatgids

Er is een nieuwe gids vol tips om energie te besparen, en 2000 euro: de Klimaatgids van Natuur & Milieu. Met cartoons van bekende tekenaars. Zie www.natuurenmilieu.nl.

Zorg voor de schepping!

Een prachtige en informatieve uitgave van het Belgische Netwerk Rechtvaardigheid en Vrede www.rechtvaardigheidenvrede.be

Het Koninkrijk van God is een feest

Tony Campolo; vertaling Time to Turn www.timetoturn.nl

Levend Huis - eco-spiritualiteit en schepping

Een veelzijdige bundel over de scheppingsdagen, die motiveert en inspireert om van de aarde een duurzame, leefbare wereld te maken. *Inspiratie* biedt een ecologische lezing van het scheppingsverhaal uit Genesis 1 rond zeven milieuthema's: klimaat (energie/licht), water, ruimtelijke ordening, biodiversiteit, verhouding mens - dier, voedsel en de waarde van stilte., aangevuld met meditatieve teksten.

Motivatie bieden interviews met prominente vertegenwoordigers uit de politiek (Tineke Huizinga en Marianne Thieme), de wetenschap (Lucas Reijnders en Jan Boersema), landbouw (Jan en Maaïke Huijgen) en het geloof (abdis Emmanule Sipkema)

Het boek is samengesteld door een werkgroep met katholieken en protestanten van de projectgroep Kerk en Milieu in samenwerking met CEN en het Interkerkelijke MilieuNetwerk. Het boek telt 96 blz. full colour met foto's, verkoopprijs ca. 12,50 Euro. Meer informatie kunt u ontvangen van Tini Brugge (tinibrugge@freeler.nl, tel. 0575 43 11 33).

In aansluiting op het boek is op de website www.kerkenmilieu.nl meer te vinden:

- Ecologische lezing van Genesis 1: Exegese, meditatieve teksten
- Uitgebreide teksten van de milieuprominenten
- Per scheppingsdag/ milieuthema een uitgewerkte viering voor diverse groepen: kinderen, studenten, huisviering, woordviering, vesper. t
- Per dag suggesties om zelf te doen of in kerkelijk verband uit te voeren.

Micha Cursus

Naastenliefde kun je leren!

Veel gelovigen willen hun geloof praktisch handen en voeten geven. Vaak komt het er niet van omdat ze niet weten welke mensen hulp nodig hebben of hoe ze dat kunnen doen. In de Micha Cursus leren de deelnemers niet alleen wat de bijbel zegt over recht en goed doen, maar leer je ook je dat concreet kunt doen.

Bewustwording en motivatieontwikkeling

De Micha Cursus is ontworpen voor kleine groepen. Zo kunnen bijvoorbeeld bijbelstudiegroepen, gebedsgroepen en (huis-) kringen deelnemen, maar ook jongerengroepen of studentenkringen.

Twee vragen staan in de cursus centraal:

1. Hoe kan ik als rentmeester duurzaam omgaan met de schepping, en daarbij oog hebben voor zowel de medemens als de natuur en het milieu?
2. En: wat kan ik, vanuit de christelijke gemeenschap én vanuit mijn specifieke mogelijkheden, betekenen voor medemensen die gebukt gaan onder sociale en materiële armoede – zowel in het arme Zuiden als in ons eigen land?

De Micha cursus is ontwikkeld in opdracht van Tear, Present Nederland, Kerkinactie en EB Media, in samenwerking met Evangelische Alliantie en Alpha Nederland. De cursus bestaat uit **zes cursusavonden** en een **actiedag**. Net als in het concept van de Alpha-cursus beginnen de avonden met een gezamenlijke maaltijd. Aanvullend op de cursus wordt er een informatieve website ontwikkeld. Ook worden er toerustingsconferenties georganiseerd.

“Met de Micha Cursus willen we een concrete bijdrage leveren aan gedragsverandering op het vlak van goed en recht doen”, vertelt Marnix Niemeijer (directeur Tear). “Als doelgroep hebben we christenen uit de breedte van de kerken voor ogen. We willen de deelnemers in een bewustwordingsproces brengen waarin ze meer te weten komen over wat er zoal gebeurt op het terrein van goed en recht doen én waarom het leuk, relevant en soms ook lastig is je eigen bijdrage te leveren. Ook geven we handvatten over hoe je dat concreet kan maken. Zo kunnen de deelnemers tijdens de actiedag een klus oppakken in de eigen woonplaats (bemiddeld via Present) of voorbereidingen treffen voor een groepsactie die is verbonden met het mondiale armoedevraagstuk.”

Vanuit de kerken hoop bieden

Het is de uitdrukkelijke wens van de opdrachtgevers dat de cursus een plek zal krijgen binnen het diaconale beleid van gemeentes. “Want recht doen en goed doen - om je heen en in de wereld - dat is een praktische boodschap van de hoop die in ons leeft”, vindt Marnix Niemeijer. “En daar kunnen christenen en kerken integraal aan meewerken. In het westen zijn we gezegend met zoveel gaven. Het is goed om ons te realiseren dat we - met wat we gekregen hebben - pijn en leed kunnen verzachten, armoede kunnen bestrijden en onrecht kunnen tegengaan. Tot eer van God. Want: ‘Wie een verschoppeling onderdrukt, beledigt zijn Schepper, wie zich over een arme ontfermt, eert Hem.’ (Spr. 14:31).”

Micha Cursus: iets voor u en uw kerk?

Dan geven wij u graag meer informatie over de Micha Cursus. U kunt contact opnemen met de projectcoördinator Micha-Cursus Tjirk van der Ziel, e-mail: tjirkvanderziel@wanadoo.nl

Verwijzingen

Christelijk Ecologisch Netwerk, een samenwerkingsverband van vijftien organisaties voor duurzaamheid en gerechtigheid. Website: www.cenet.nl.

A Rocha Nederland, een natuurbeschermingsorganisatie die werkt vanuit een christelijke motivatie. St. A Rocha Nederland, Amersfoort. www.arochoa.nl tel: 033 4726722

Kerkinactie, organisatie voor missionair werk in binnen - en buitenland. Werkt samen met ICCO aan het klimaatplan. www.kerkinactie.nl en/of www.klimaatplan.nl tel: 030 8801525

Time to Turn, een samenwerkingsproject dat vanuit christelijke inspiratie een verantwoorde levensstijl rond milieu en armoede wil stimuleren onder met name jongeren. www.timetoturn.nl. tel: 030-2621969

Stichting werkgroep Kerk en Dier. Werkgroep die vanuit christelijke inspiratie opkomt voor het welzijn van dieren. www.kerkendier.nl tel: 035 6945446

Projectgroep Kerk en Milieu van de Raad van Kerken
Stimuleert bewustwording, bezinning en handelen in de kerken rondom milieu.
www.kerkenmilieu.nl

Evaluatieformulier

Voor de breed kerkelijke verspreiding die het CEN deze themamap wil geven is het voor ons van belang de themamap zo samen te stellen dat veel gemeenten zich herkennen in het aangeboden materiaal. Wilt u daarom zo vriendelijk zijn dit formulier in te vullen en op te sturen naar:

Evangelische Alliantie
Themamap *Dag Schepping?!*
Hoofdstraat 51 a
3971 KB Driebergen

1. Bij welke gelegenheid heeft u de map gebruikt?

- kerkdienst in de periode 1 september – 4 oktober
- oogstdienst / dankdag voor gewas en arbeid
- anders, namelijk

2. Welk materiaal heeft u gebruikt ?

☐ preekschets	☐ 'Klimaat en Evangelie'	☐ 'Zorgen moet je doen!'
☐ achtergrondartikel 'Christus en klimaat'	☐ Liturgiesuggesties	
☐ Klimaatpositief	☐ Verwerkingsvorm,	
☐ Smoeesjezz	☐ Boekentips	
☐ Gebeden en zegen ECEN	☐ Verwerking voor de kinderen	

Toelichting.....
.....

3. Heeft uzelf inhoudelijk nog iets toegevoegd?

.....

4. Hoe is er in uw gemeente gereageerd op het thema?

.....

5. Met welk cijfer zou u de map willen waarderen ?

6. Wilt u op de hoogte gehouden worden van CEN-activiteiten? Ja / nee

7. Heeft u nog opmerkingen of suggesties ?

.....
.....

Naam kerkgenootschap / gemeente:

Plaats:

Ingevuld door:

Te bereiken via telefoonnummer:E-mail:

Hartelijk dank voor uw medewerking!

(graag z.s.m. insturen)

